

# Vi ska minnas Lucy Parsons på 1 maj

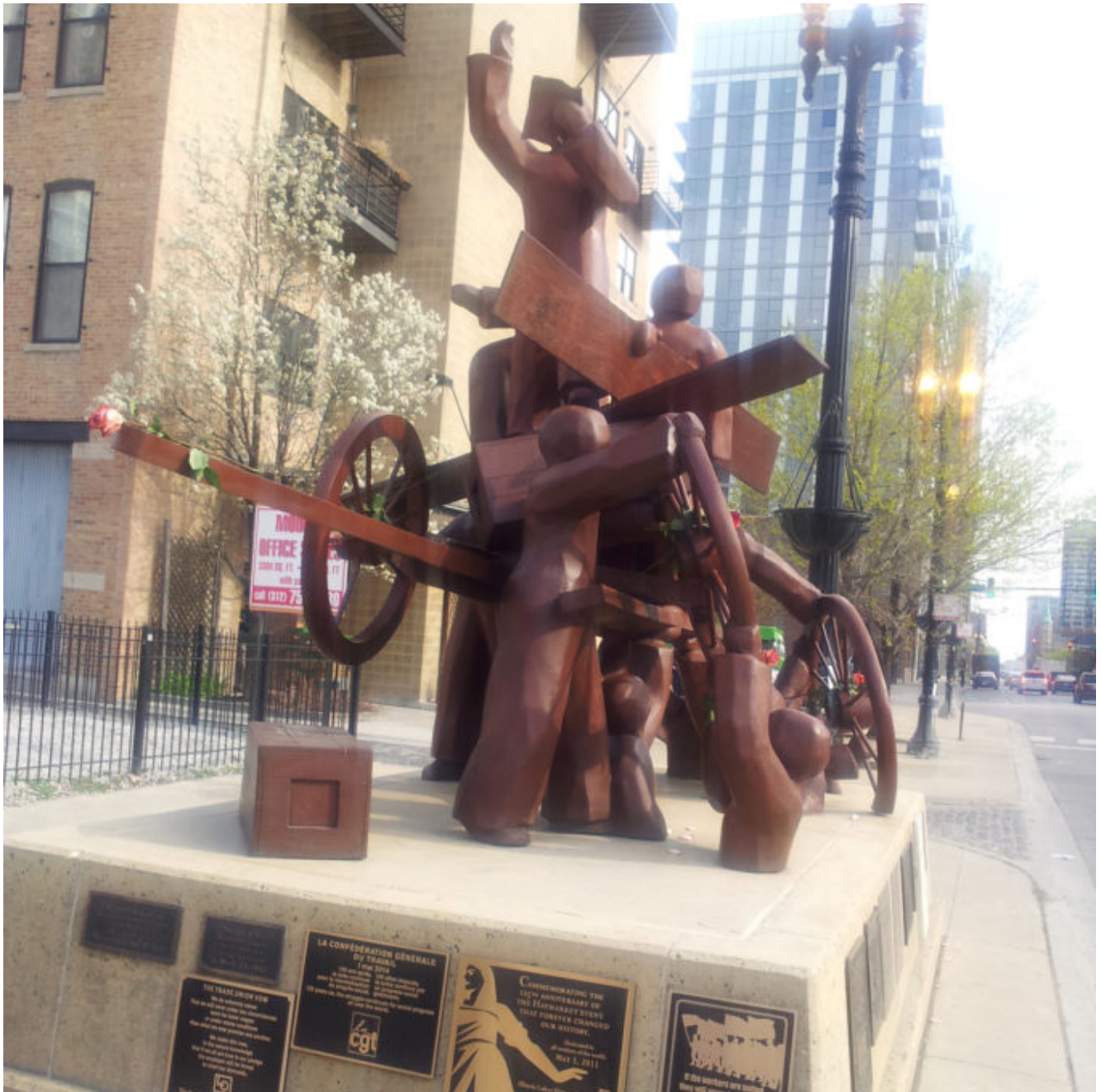
Lucy Parsons, född 1851 i slaveriets Virginia, förknippas mer än någon annan med ursprunget till världens första maj-manifestationer. Hon var förgrundsperson i Chicagos arbetares kamp för åtta timmars arbetsdag, en kamp som fick ett tragiskt förlopp.

Lucy Parsons och hennes man Albert Parsons utgjorde ett agiterande kärlekspar. Deras äktenskap var olagligt, då det var förbjudet med äktenskap över "rasgränserna".

Men vi tar det hela från början.

1886 slutade Chicagoarbetarnas demonstration för åtta timmars arbetsdag i massaker och dödsdomar. Detta ledde 1889 till att Andra socialistiska arbetarinternationalen på sitt möte i Paris beslutade att första maj skulle bli arbetarnas dag för världsomspännande manifestationer.

**Första maj drygt 125 år senare** står jag på historisk mark. Haymarket Square ser inte mycket ut för världen. Det kan svårligen kallas torg, är mer en återvändsgata, för dagen bevakad av några trötta poliser. Jag lyssnar på talen, musiken från den mobila scenen, tittar på det vackra monumentet till minnet av Haymarket-martyrerna.



Rörelsen för rimliga löner och rimligt lång arbetsdag mötte brutalt motstånd. Arbetsgivare anlätade Pinkertons ökända detektivbyrå för att skydda och organisera strejkbrytare. Protester mot att arbetsgivare tog in strejkbrytare ledde till en flera dagar lång generalstrejk.

**Den 4 maj 1886 eskalerade händelserna.** För att störa anarkisters, socialisters och andra strejkande arbetares möte kom 176 poliser formerade som soldater i breda kolonner med dragna vapen till Haymarket, trots att borgmästaren hade gett tillstånd till mötet.

Plötsligt exploderade en bomb. Kommissarie Mathias Degan dog

på plats av splittret. Sju poliser dog senare. Panik och skottlossning. Demonstranterna var övertygade om att bomben kom från en provokatör.

Förutom poliserna dog minst fyra mötesdeltagare, däribland en skoarbetare och skradderiarbetare, Charles Schumacher, som bara var 19 år. Ett hundratal människor skadades.

**Världen reagerade.** Enligt historikern James Green blev detta att döma av världens tidningsrubriker den största nyheten i USA efter mordet på Abraham Lincoln 21 år tidigare. Green skriver att Haymarket blev platsen för det värsta exemplet på våldsam klasskamp sedan järnvägsstrejkerna 1877; då dödades mer än 100 personer av polis och militär.

Det dröjde flera år innan upprördheten hade lagt sig, sammanfattar James Green. Sju anarkister dömdes till döden, en till livstids fängelse – trots att bara en av de sju hade varit på plats på torget.

Den 11 november 1887, "den svarta fredagen", hängdes de som senare skulle kallas Haymarketmartyrerna. Två av de övriga hade frikänts, en man hade begått självmord i sin cell. Så återstod August Spies, Albert Adolph Fischer, George Engel och Albert Parsons, Lucys make, att föras till galgen.



**Agitatoren Lucy Parsons kom att fortsätta sitt liv i offentlighet.** Nu presenterades hon ofta som änka till en av martyrerna. Men det var också känt att hon, när hon som 21-åring gifte sig med Albert, var en av Illinois mest kända agitatorer för inte bara arbetarnas villkor, utan yttrande- och mötesfrihet överhuvudtaget. Detta framhåller Jacqueline Jones i sin bok *Goddess of Anarchy* från förra året. Boken befäster bilden av Lucy Parsons som den enskilda person som haft störst betydelse för att första maj blev Första maj. Under den dramatiska tiden före avrättningarna genomförde hon en sex månader lång turné, besökte 17 delstater, där hon

talade inför 43 möten där det kunde vara tusentals åhörare.

Denna agitator, aktivist, essäist, skönlitterära författare, förläggare och politiska kommentator var tämligen ensam bland kvinnor att nå ut så stort. Och hon var definitivt den enda svarta kvinnan, ja den enda svarta personen enligt Jones, som vid den här tiden talade regelbundet inför stor publik.

Inte olik tidningars ambitioner i vår tid försökte en reporter få veta mer om Lucys bakgrund. Hon svarade att ingen hade rätt att ta del av den. Hon slogs för principer, inget annat. Hon var också med och bildade Industrial Workers of the World, IWW, den organisation som Joe Hill tillhörde.

**Illinois Labor History Society bjuder varje år in en utländsk delegation till sitt första maj-evenemang. 2015 var det Sveriges tur. I solskenet på den enkla scenen stod Tobias Baudin, då vice ordförande i svenska LO, och agiterade med ett budskap lika radikalt som det hade kommit från en Joe Hill eller Lucy Parsons.**

En av de svenska pionjärerna, August Palm, var också här en gång, dock utan att hålla något tal. I en reseskildring från 1900 skrev han om Haymarketkravallerna:

"Detta bovstreck sattes i scen av guldhögsamlade arbetarutplundrare och utfördes av lydiga polisverktyg för att komma åt de män, som då med kraft och allvar förde de utplundrades talan mot utplundrarna."

August Palm begav sig även till Lucy Parsons bostad. Hon var inte hemma, eftersom "hon deltagit lika energiskt i arbetarrörelsen nu som innan hennes man måste låta sitt liv."

**På kort tid blev Första maj arbetarrörelsen högtidsdag världen över.** En vanlig historieskrivning är att det var en amerikansk delegation som förde fram detta på Andra internationalens möte, men det finns inga dokument som bekräftar det. Samuel Gumpers, ordföranden i American Federation of Labor, AFL, var inte närvarande. Amerikanernas åsikter lanserades genom andra ombud.

Ironiskt och motsägelsefullt är också att Första maj i USA,

trots det amerikanska ursprunget, inte är helgdag. I stället firas Labor Day, den första måndagen i september före skolstarten efter sommaren.

**Sverige minns Ådalen 1931.** I USA är arbetarrörelsens historia kantad av Ådalen-händelser, vissa år med flera konflikter varje månad. En sådan händelse är också bakgrunden till Labor Day, nämligen Pullmanstrejken och dåvarande presidentens beslut att sätta in militär trupp mot strejkande arbetare. Även om dagen redan var tradition i många delstater, såg presidenten Cleveland (i ett uttryck för dåligt samvete?) till att den blev nationell helgdag. Många anser att syftet var att få människor att glömma martyrerna från Haymarket.

Med levnadstecknaren Jacqueline Jones formulering blev Labor Day en "day of rest, not protest". Lucy fortsatte att agitera, men fann sig på denna dag oftare omgiven av konstnärer än proletärer. Hon fortsätter göra avtryck. En park i Chicago har fått hennes namn. När polisen protesterade mot detta svarade borgmästaren att kvinnan knappast borde få skulden för det som hennes man gjorde. Denna historielöshet hade en kritiker i Chicago Tribune roligt åt och konstaterade att Lucy var ännu mer polismotståndare än Albert.

*Text och bild monument Haymarket: Jan-Ewert Strömbäck*